

Társadalmi konfliktusok szociográfiája

A konfliktus fogalmáról

- A konfliktus az emberi karakter elválaszthatatlan részeként van jelen a különböző társadalmakban, földrajzi, etnikai és vallási hovatartozástól függetlenül.
- „Összecsapás, versengés, vagy ellentétes, összeegyeztethetetlen erők és adottságok kölcsönös ütközése.” (Webster Dictionary)
- „Agónia, antagonizmus, harc, veszekedés, ütközés, küzdelem.” (Chamber Dictionary)
- „A konfliktus (latin confligo «összevet, (fegyveresen) összecsap, megütközik, perlekedik») egyének vagy társadalmi csoportok közötti olyan ütközés, amely mögött igények, szándékok, vágyak, törekvések, érdekek, szükségletek, nézetek, vélemények, értékek szembenállása húzódik meg. Harcra, összeütközésre akkor kerül sor, amikor a felek viselkedése akadályozza egyikük vagy másikuk igényeinek érvényesítését, vagy értékrendjük különböző.” (Wikipedia)

A konfliktus értelmezése a történelemben

- Arisztotelész: Az érzelmek az ember primitív, unintelligens és ösztönös emberi reakciói, e veszélyes késztetések megtestesítője a szolga, amelyet el kell nyomni. Az értelem, a bölcsesség és az ész pedig az úr, amely kézben tartja a szolgát.
- Hérakleitosz: A változás a létezés mindent átfogó törvénye, magába foglalja az ellenállást, az ellenállás pedig magában hordozza a konfliktus lehetőségét
- Descartes: Kárteziánus kételkedés
 - „Ezért úgy gondolom, hogy minden, amit látok, hamis. Meggyőzőm magamat, hogy mindazok a dolgok, amik csalóka emlékezetemben élnek, sohasem léteztek. Úgy gondolom, hogy nem érzékelek semmit. Úgy hiszem, hogy a test, az alak kiterjedése, a mozgás és az elhelyezkedés csupán az agy szüleményei. Akkor mit higgyünk igaznak? Talán csak azt, hogy semmi sem biztos a világon.”
- Hegel: a tézis, antitézis és szintézis dialektikus folyamatának triásza

- Kierkegaard: „A létező szubjektív gondolkodó egyszerre áll negatív és pozitív viszonyban az igazsággal. Megtalálható benne mind a humor, mind a szükséges pátosz, és állandóan a valamivé válás folyamatát éli, vagyis mindig törekszik valami felé.”
- Darwin: Az evolúciós elmélet részének tekintette a konfliktust, hogy az egyes fajok a létért való küzdelem során mutatott rátermettséggel fejlődtek tovább, és ez csakis versengés, konfliktus révén történhetett. Ezzel a megközelítéssel a konfliktus semleges, talán még pozitív jelentést is kapott.
- Freud: Az intrapszichikus konfliktusok, a tudatos és tudattalan elme közötti konfliktus
- Adler: A kisebbségi és a felsőbbrendűségi érzés közötti konfliktus. Abból a feltevésből indul ki, hogy a kisebbségi érzés alapvető emberi tulajdonság, és a konfliktus abból a késztetésből fakad, hogy az ember felsőbbrendűsége törekszik.

- Rogers: A probléma gyökere az emberek elsődleges pozitív természetű és a civilizációs társadalom természetellenes ráhatásai között feszül. A számos természetellenes „szabad-nem szabad” (ezt kell, azt nem szabad tenni) – mint például a család, vagy a kultúra elvárásai – váltják ki a konfliktust.
- Coser: A társadalmi konfliktus funkciói (1956) : a társadalmi konfliktus gyökere a korlátozott erőforrásokért folyó küzdelem, melynek célja a rivális csoport semlegesítése, bántalmazása vagy megsemmisítése. A konfliktus köztünk, a csoporthoz tartozók és mindenki más között keletkezik, akik nem tartoznak a csoporthoz. Ennek a konfliktusnak összetartó szerepe van, ez teremti meg az erős összetartozást és a kohéziót egy adott csoporton belül.

- Deutsch: **A konfliktus feloldása** (1973): nem szabad kiküszöbölni a konfliktust, inkább termékennyé kell tenni. Különbséget tesz a konstruktív és a destruktív konfliktus között. A destruktív konfliktusban a résztvevők a végén vesztesnek érzik magukat, a konstruktív konfliktusok minden résztvevő számára megaláztatással végződnek, és ennek eredményeként nyertesként kerülnek ki.
- De Bono: **Konfliktusok**: a konfliktusok a „konfliktusos gondolkodás” eredményei, mind a két fél tovább merevíti álláspontját, egyik sem törekszik új elképzelések kidolgozására, és végtelen mennyiségű energiát zárolnak végtelen hosszú időre. A laterális gondolkodás révén mozdulhatunk el a merev pontoktól ítélet nélkül mozduljunk el az egyik „idiómától” a másikig. felfüggesztjük a logikus gondolkodást, és megkockáztatjuk olyan gondolatok feltárását és születését, amelyek formálisan nem illenek bele a logikus gondolkodás nyelvi menetébe. Ez a folyamat a logikai rend és „ellentmondás elvén” alapszik. Végső célja, hogy friss szemmel tekintsünk valamire, és szemléletváltást idézzünk elő. Harmadik segítő személy léte fontos

- Spinelli: az emberek olyan értékrendet és viselkedési sémákat hordoznak magukban, amelyek megcsontosodtak és nehéz fellazítani őket. A konfliktus kikerülhetetlen, de fontos annak tisztázása, hogy a konfliktus során mi derül ki az illető önértékeléséről és értékrendjéről
- Sacks: **A különбözés és méltósága (2002)** : „Békéltetés nélkül olyan „kultúrák közötti összecsapás tanúi lehetünk, mint a szeptember 11.-i események.” És ezek újra megismétlődnek. Elfogadja a konfliktus kikerülhetetlenségét.

Szociologizáló megközelítés

- Háromféle vonatkozási irány:
 - Azon tevékenységek sora, amelyekkel a kapcsolatban állók hatni kívánnak egymásra, megpróbálják módosítani a másik magatartását. Külső megfigyelők számára a konfliktusoknak ez a szintje az, amely közvetlenül észlelhető.
 - Azok a tudati és érzelmi folyamatok, amelyek előzményei, kísérői vagy következményei a tevékenységi szinten jelentkező összeütközéseknek. A mindennapi életben külső megfigyelő csak következtethet ezekre a folyamatokra.
 - A társadalmi viszonyrendszerek: az e viszonyrendszerekben elfoglalt helyből adódó ellentmondások azok, amelyekből végső soron levezethetők mind a tudatlan jelentkező, mind pedig a tevékenységekben megnyilvánuló ellentétek.

- Valamiféle kapcsolatot feltételez a konfliktusos felek között
- Dinamika: a konfliktus a kapcsolat egy meghatározott szakaszában fog jelentkezni, intenzitása, megnyilvánulási módja is folyamatosan változik
- Az ellentétek tudatosulása létrejöttének feltétele
- Coser: “Különbséget kell tenni konfliktus és ellenséges, antagonisztikus magatartás között. A társadalmi konfliktusok mindig társadalmi interakciókat jelentenek, míg a magatartások vagy érzések csak előfeltételei a konfliktusoknak, de nem torkollnak feltétlenül konfliktusba.”
- Simmel : a konfliktust csak akkor tudjuk megérteni, ha mint állandóan jelen levőt fogjuk fel, mint olyan jelenséget, amely mindig hat az élet minden percében. Elképzelhetetlen akármilyen társadalmi képződmény, csoport, amelyben a tagokat összetartó tendenciákba ne keverednének széthúzó erők is. Ebből következik, hogy a tevékenységben kifejeződő összeütközés a konfliktus egészének csak egy része, és a konfliktus fennáll azt megelőzően is.

- Park és Burgess: Jellemzi valamennyi kompromisszumon alapuló egyensúlyi helyzetet, mindaddig, amíg az egymáshoz való alkalmazkodás nem válik kulturális tradícióvá
- Louis Kriesberg: Minden személyek közötti kapcsolat heterogén összetételű: a vitában, nyílt ellenségeskedésben állók között is vannak őket továbbra is egybekapcsoló motivációk, mint ahogy a békésen együttműködők viszonyában is fellelhetők feszültségek
- Dahrendorf: a rejtett és a tevékenységben megnyilvánuló - ellentét élesen nem elhatárolható. A kettőnek azonos a gyökere: mindkettő a konfliktusban állóknak a társadalmi viszonyok rendszerében elfoglalt helyéből következik.
- Fink: "...konfliktusként értelmezendő minden társadalmi helyzet vagy folyamat, amelyben két vagy több társadalmi egységet legalább egyfajta ellentéteket hordozó pszichológiai kapcsolat vagy legalább egyféle ellenséges interakció köt össze."

A konfliktusok és a társadalmi viszonyrendszerből adódó ellentétek – marxista értelmezések

- Kulcsfogalom az érdek - a társadalmi mozgások és összefüggések vizsgálatánál fontos szerepet játszik.
- Az érdekek elsősorban a társadalmi helyzetből következnek, a szükségletre vonatkoztatva lehet megérteni őket, a kielégítésükre való törekvés is benne van (mérlegelés, cselekvés, megvalósulás)
- Konfliktusdefiníció: Azon társadalmi helyzetek vagy folyamatok, amelyekben két vagy több személy vagy csoport között érdekellentét van, amely érzelmi és/vagy szándékbeli ellentétben, időnként ellenséges interakcióban is kifejeződik
- A kulturális különbségekből fakadó konfliktusokat látszatkonfliktusnak tarják...

Konfliktusok tipizálása

- Makro (, osztályok, etnikai csoportok, vallási közösségek, generációk vagy nemek közötti ellentéteknek)- és mikrostrukturális (munkabrigád, az iskolai tanulócsoport, egy amatőr sportcsapat, a család) okok. DE! A mikrostrukturák, az interperszonális viszonyok magukon hordják a társadalmi viszonyok egészének bélyegét
- A kapcsolatot jellemző funkciók szerint: egy- vagy többfunkciós
- Hatalmi vonatkozásban: alá-fölé-, vagy mellérendeltség

- Az ellentétek tudatosulása (Érzelmek?) alapján:
 - Széles körben tudatosult makro ellentétek (hiedelemek, ideológiák)/ szűk körben tudatosult makro ellentétek (sztereotípiák)
 - A konfliktus megítélésének minősége: realiztikus, torz, helytelen-félreértéses esetleg konfliktusmanipuláció (tudatosan létrehozott félreértéses helyzet)
 - A célokban van-e a konfliktus vagy csak az oda vezető útban
- A manifesztálódás alapján: szóbeli (direkt/indirekt) és cselekedeti (személyre/tárgyra) konfliktusok

A konfliktusok fokozatai

- Enyhe fokozat: Valamilyen konkrét probléma megoldása feletti nézeteltérésre szorítkozik. A konfliktusban álló felek érezhetik az ellentétet nagyon lényegesnek, de nem merül fel bennük az a gondolat, hogy emiatt kapcsolatuk módosítani, átszervezni kellene.
- Köztes fokozat: Az ellentét már a kapcsolatban részt vevők viselkedésének, illetve viszonyuknak kialakult szabályszerűségeit érinti, és a felek szükségét érzik, hogy ezeken változtassanak.
- Súlyos fokozat: az egész viszony válik kérdésessé, és a résztvevők, illetve közülük egyesek a kapcsolat megszüntetését sem bánják, ha az ellentétek nem az ő érdekeinek megfelelően oldódnak meg.

Konfliktusok kimenetelei

- Az konfliktus megszakítása, abbahagyása, mely után a szemben álló felek visszatérnek kiindulási pontjukra, és egymással való kapcsolatukat úgy igyekeznek folytatni, mintha semmi sem történt volna. Manifeszt konfliktus záródik le, latensen azonban továbbra is megmarad, nem tekinthetjük megoldásnak.
- Az egyik fél kényszeríti, rábírja a másikat álláspontja elfogadására. Van győztes és legyőzött: csak az egyik oldal érdekei érvényesülnek a konfliktus végeztével, a másiknak le kell mondania céljáról - esetleg olyan javakról is, amelyeket a konfliktus előtt birtokolt. Fennmarad a latens ellentét, de nem bizonyos, hogy állandósul. Ha a győztes a továbbiakban is, rászorul a legyőzöttre szükségletei kielégítésében, akkor a vesztesnek veresége ellenére is módja van a küzdelem újratekzésére, akár a régi, akár új eszközökkel, és megkísérelheti, hogy a győztes számára is kényelmetlenné tegye a kapcsolatot.

- A kompromisszumos kimenetel. Amikor a konfliktus lezárása után a szemben álló felek folytatják együttműködésüket, majdnem mindig megtalálható a kompromisszumnak valamilyen eleme. A szemben álló felek kezdettől fogva arra törekednek, hogy igényeiket úgy elégítsék ki a lehető legnagyobb mértékben, hogy ezzel együtt a másiknak is módja nyíljon szükségleteinek kielégítésére bizonyos fokig. Ez a kimeneteltípus biztosítja leginkább a konfliktus által érintett kapcsolat fennmaradását.
- A szembenállók közül az egyik álláspontot változtat, és teljesen magáévá teszi korábbi ellenfelének felfogását. Kriesberg “áttérésnek” nevezte. Ennek egyik - makro- és mikroszinten egyaránt előforduló - formája, amikor három vagy több egyed áll konfliktusban, és szövetségek, koalíciók vannak a vitákban, összeütközésben. Az átállás szövetséges-változtatást jelent. Másik “áttérési” forma két ember viszonyában figyelhető meg, amikor kezdeti ellenállás után a gyengébb fél szinte feladja önállóságát, és teljesen hasonul a másikhoz.

Területi konfliktusok értelmezése

- Csatári Bálint alapján: környezeti, gazdasági, települési és társadalmi konfliktusok tartós térbeli megjelenése és halmozódása
- Elemei:
 - a társadalmi és környezeti biztonság,
 - az identitás és a prosperitás,
 - ezek sajátos területi „egysége”, vagy annak hiánya.

Konfliktus/dimenzió	Környezeti biztonság	Identitás	Prosperitás/elmaradottság
Közösségi dimenzió	a településkörnyezet és a környezeti infrastruktúra elmaradottsága	táji-történeti fejlődés megszakítotttsága, települési közösségek válsága, kötődések/röghöz-kötöttség	az elmaradottság relatív fokozódása , növekedő jövedelemkülönbségek, rossz közérzet,
Regionális dimenzió	regionális hulladékkezelés, biodiverzitás, zöld- és ökofolyosók rendszere	településközi együttműködések szétesése, gyengén megszervezett területfejlesztő szervezetek, alacsony színvonalú civil részvétel	szétszakadó területi kooperációk, területi integráció hiánya terv- és programhiányok
Nemzetközi dimenzió	globális klímaváltozások, nemzetközi vízgyűjtők/ pl.Tisza problematika határmenti zónák	kishitűség, provincializmus, nemzetközi szintű szakemberek hiánya, nemzetközi társadalmi kapcsolatok egyoldalúsága,	versenyképesség hiánya, a mezőgazdaság tartós válsága, az összeköttetéseket biztosító infrastruktúra elmaradottsága,

A területi konfliktusok hazai megoldásának lehetőségei

- A magas színvonalú és összehangolt kutató-fejlesztő-tervező tevékenységek.
- Az európai nivójú szakma politika, a szakma és a politika mezsgyéjén, (ami ma alig járható, így a kulcsát sem találjuk).
- Az érdemi térségi együttműködésre és szolidaritásra képes települési és térségi önkormányzatok.
- Az értelmiség által is felvállalt és működtetett, jól szervezett lokális civil társadalom szervezetei.
- A modern európai területi politikához vezető kaput csak mind négy kulcs lesz képes – egyszerre használva azokat – kinyitni.

A modern világ forradalmai,
polgárság és társadalmi osztály

A modern kor két városa

- Burger – gazdasági növekedés, citoyen – társadalmi egyenlőség
- Marx forradalomelmélete: minden korban két osztály áll szemben – osztályharc. A bábokat a termelőerők mozgatják
- DE!
 - A forradalom általában nem a legelkeseredettebb pillanatban kezdődik
 - A változások folyamatosak, nem robbanásszerűek
 - Merev historicizmus jellemzi

- Forradalom:
 - Mélyreható, gyökeres változás (társadalmi)
 - Gyors változás, kicserélődnek a csúcson lévők (politikai)
- A 18. századi burzsoázia ikerforradalma marxi értelemben is felfogható

A Martinez-paradoxon

- „újraelosztás nélküli növekedés vagy növekedés nélküli újraelosztás”
- Jegyrendszer?
- Amartya Sen: kaphatóság vs. jogosultság az élelemhez – Bengál, éhínség = kudarc a jogosultságkészletben
- Jogosultság=belépőjegy – eldöntendő kérdés!
- Ellátmány és jogosultság
- Ellátmányi forradalom és jogosultsági forradalom

Életesélyek

- A harmadik világ segélyezése – van-e a helyi korrump gazdagságnak határa
- A gazdasági haladáshoz nem elegendő a jogosultságok kiterjesztése. Emberi motiváció kell a kevesebb fogyasztásra, a gondolkodásra – protestáns etika, találékonyság és vállalkozó kedv
- Ellátmányi és jogosultsági párt létezik

Modernitások

- A burzsoázia, uralomra jutva szétrombolta az előző korszak minden kötelékét, a legszentebb lovagi lelkesedést is beleértve
- Minden szent profánná vált, véget ért az emberiség gyerekkora
- Marx, Tocqueville: Mi lesz képes pótolni a megszűnő régi világ báját? Jogosultságok és/vagy ellátmányok
- Kapitalista/demokratikus/modern társadalom nem létezik, csak tökéletlen manifesztációk
- A haladó társadalmak jellemzője a mozgás (földrajzi, társadalmi, a stáosztól a szerződés felé)
- A jogosultságok elvben megkérdőjelezhetővé váltak
- A modern konfliktus vesztett a történelmi szembenállások abszolút jellegéből – domesztikált erőszak

- Része a modernitásnak a zsarnokság és a szocializmus hibridje is, nemcsak a vegytiszta kapitalista demokrácia
- Szabadság nem létezik civil társadalmak (Kant) nélkül, lehetőség a kezdeményezésre és a gyarapodásra
- Marx a végtelenbe tolt ki ennek kialakulását

A polgárság és társadalmi osztály

- Nincs igazi társadalmi egyenlőség –hasonlók nem alkotnak államot...
- Társadalmi szerződés köti össze az egyenlőtleneket – mi az a minimum, ami még összeköthet?
- A társadalmi szerződést minden generáció újra kell hogy írja – a megváltozott feltételek között elősegítsük a szabadságot
- Társadalmon belüli szubordinációk – hangadó csoportok (hegemónia, hatalom)
- Hogyan lehet megszelídíteni a hatalmat
- Az életesélyek egyenlőtlensége a hatalmi struktúrák következménye, egyenlőtlenséget és konfliktus gerjeszt

- A modernitással a konfliktusokban részt vevők száma megnő – osztályharc
- Az osztálykonfliktusok tárgya az életesélyek – jogosultságok és ellátmányok követelése: a jogosultságok különbségeiből az ellátmányok különbségei
- A modernitás fontos eleme a nemzetállam megteremtése: a modern szerződés leendő terepe, a törvény uralkodásának garanciája
- A nemzetállam tette általánossá a polgárság eszményét: részvétel egyenlősége, törvény előtti egyenlőség, közös társadalmi státusz

- A középkorban szunnyadó polgárim elv inkább a kevesek védelmét szolgálta – városok
- Polgár: jogok és kötelességek egy nemzetbe tartozó emberek számára
- Vágy arra hogy a hasonlóak között legyenek – konfliktusok
- Veszély- 1920-as években a polgárság lemond jogairól a tagság érdekében (Közép-Európa)
- A tradicionális kötelékek gyengülésével a tagság határai kapnak fontos szerepet a 20. század 2. felében
- A polgári idea csak akkor hatékony, ha mögötte hatalmi tényezők állnak – domesztikált hatalom, életesélyek

A polgár kötelességei

- A törvény betartása, nem passzív, hanem legyen aktív és hozzáértő is
- Politikai és társadalmi kötelezettségek (munka)
Kényszermunka?
- Elegendő tanulás az alkalmazhatóság érdekében
- Hozzájárulás a család támogatásához
- Munka az elnyerhető állásokban
- Karitatív tevékenység a rászorulókért
- Adófizetés
- Munka a közösségért – kényszermunka...

A polgárság kiterjesztése a társadalom többi tagjára

- Választójog bővülése (vagyon cenzus, nemi cenzus, életkori cenzus)
- A polgári státusz (T.H. Marshall) kiterjeszhető – a minőségi egyenlőtlenség eltűnik, a mennyiségi nem feltétlenül...
- A polgárság elve szétzúzta a társadalmi státusz jogi differenciáit. Az egyetlen jogilag kötött státusz a polgárságé.
- A modern társadalmi konfliktus támadja azon egyenlőtlenségeket, amelyek korlátozzák a teljes polgári részvételt.
- Polgári jogok, politikai jogok, társadalmi jogok

- A polgári jog alapfeltétele minden fejlődésnek, felzárkózásnak
- A polgári jogok politikai jogokkal kiegészítése (John Stuart Mill) – jogainkat biztosítani tudjuk bíróság előtt, vagy voksolással
- Az európai modell tovább megy: egyetemes jog a reáljövedelemhez – sokak gazdasági nehézsége is korlátozza a polgári jogokat
- A hatalom domesztikációja: a vagyonok ne mehessenek át politikai privilégiumokba mások politikai jogainak megtagadása révén, illetve mindenki felhatalmazást kap a gazdasági, társadalmi, politikai folyamatokban való részvételre
- Miként hat az ellátmányok növekedése a jogosultságokra és vica versa?
- Miért fogadjuk el az ellátmányok egyenlőtlen elosztását, ha nem lefordítható egyenlőtlen jogosultságokra?
- Adam Smith: „A gazdagodás természetes fejlődése” és „általános bőség a különböző társadalmi rangokon”
- A modern társadalom új problémákat teremtett – egyre többen kerültek le a fedélzetről – ezek már nem osztályproblémák

- Kant: általános érvényű, kozmopolita polgári társadalom
- Ha csak 1-1 nemzetnél valósul meg a polgári társadalom, akkor nem lehet tökéletes a megoldás.

Politika az ipari társadalomban és a totalitarizmus kísértései

- A jogosultságok változása több lépcsőben, nem egyenletesen zajlott, ünnepezt dátumok
- A változás általában valódi haladást jelent, a visszalépés ritka (tapadós a polgárság)
- Sokszor a háborúk/egyéb konfliktusok indukálták a jogosultságok kiterjesztését – az ellátmányok nem nőttek jelentősebben, de az erőfeszítések tömeges áldozatvállalást igényeltek – jutalmazás (Churchill, Weber); háború idején jobb a tömegeket szervezetekben tudni mint az anarchiát kockáztatni – jogok a tömegeknek! Korporációk!
- A változásokat az osztályküzdelmek és az elitek tevékenysége okozzák – van-e napi alkalmazkodási képességük? Az ipari társadalmakban 3. tényező a parlament.
- A demokrácia becsatornázza az egyes partikuláris érdekeket, ellenőrzi a hatalmon lévőket – alkalmas módszer a változás forradalom nélküli lemenedzselésére.

- Max Weber agyalgása a demokráciáról, bürokráciáról és a vezetésről. Zavaros gondolatok – mentális, modern és identitászavarra utaló eszmefuttatás Dahrendorf tollából
- Konfliktusok szociológusok között – nem meri bevallani Dahrendorf, így saját magával kerül konfliktusba
- Weber szerint a vezetők fontosak: szenvedély, felelősségtudat, arányérzék – Dahrendorf is ezt nem vallja, de nem mer teljesen erre támaszkodni – a 30-as évek negatív tapasztalatai miatt.
- Lipset: a gazdasági fejlődés (ellátmányok) összefüggenek a demokráciával (jogosultságok)
- Az USA mást bizonyít: jogosultságok folyamatos bővítése, de a szociális jogokra nem terjesztik ki őket
- A szociális szféra ott magánjogi aktus és nem társadalmi szerződés dolga

- Az egyén boldogulásának lehetősége adott: mobilitás és gazdasági növekedés
- Az angol alkotmánnyal kapcsolatban „demokratikus anyagfelhasználás” kifejezést használ D. a fogalmat nem tisztázza. Erős itt az innováció és a bürokrácia-közszolgálat is – ellentmondás!
- A rendszer mégis olyan stabil, hogy a gazdaság stagnáló korszakaiban is stabil tudott maradni
- A brit politika a jogosultságok politikája, így nem okozott törést, ha a gazdaságnak nem ment.
- Az angol statikus társadalom – az osztályok tagjai ragaszkodtak saját helyzetükhöz. A gazdasági pozíció nem érezték volna kárpótlásnak.
- Az 1970-es évektől a gazdasági válság kormányozhatósági gondokat vetett fel – megváltozott a szisztéma: Thatcher reformjai

- Az angol és az amerikai keverék rendszerek életképesek. A német nem volt az 1945-ig - bürokrácia.
- Veblen: A németek kombinálták a középkori intézményeket és dinasztikusságot az idegenből jövő iparosítással – hatalmi célú industrializáció.
- Hitler rendszere szüntette meg az archaikus függőségek teljes rendszerét a totális államon keresztül ő teremtette meg az igazi demokratikus fejlődés lehetőségét Németország számára. – D.

A totalitarizmus kísértései

- A korábbi keretek 1914-18-ban szétpukkadtak: forradalom, proletariátus (a szegények nem teremtettek a maguk képére jövőt, inkább élték a jelent), munkásmozgalmi szervezetek (a párt az párt), a homogén munkásosztály ideológiája (munkásarisztokrácia), szovjet valóság, az értelmiség mint közvetítő közeg (a valóságtól elszakadt, nyelvileg-nyelvtanilag értelmezhetetlen és zavaros okfejtéseik távol állnak a valóságtól és a néptől, ahogy Dahrendorf is...)
- A proletárillúzióból így lesz a hatalom és a vezetés illúziója – totalitárius rendszerek valósága

Totalitarizmus

- Kisiklott a „szabadság alkotmánya” felé vezető út
- A két világháború közötti Európára jellemzőek
- Schapiro: „Az I. világháború után kiemelkedő új diktatúraforma, amely a tömegdemokrácia körülményei között jött létre”
- Hannah Arendt: „ a tömeg tagjai atomizálódtak”
- Dahrendorf: nem az atomizáltak totalizálódtak, hanem azok akik félúton maradtak régi és modern között
- Tökéletlen modernitás, az értelmiség árulása és a hatalom csábítása = Totalitarizmus
- A modern társadalmi konfliktus helyett a közösség méhkasa, nem igazi közösség, paranoia gondolata és egy vezér. – Fritz Stern

- Az értelmiség jeles tagjai rokonszenveztek a totális rendszerekkel (Heidegger, Thomas Mann, Erich Koestler), kiábrándulás – „Kronstadtok sorozata”
- A modernizáció teljes negatív lenyomata, a pozitív oldalt nem tudja/akarja mert ezzel a totalitarista rendszert magát szüntetné meg
- Vagy kialakul valamilyen stabilitás, vagy katasztrófába torkollik, az anarchista rezsim
- Popper: a realitás a bizonytalan, a bizonyosság hamis illúzió – ezt hitetik el a totalitarista rezsimek. A reális világban mindig van konfliktus és változás. Szabadság = konfliktus és változás Ennek végső alternatívája a vadállati lét

- Kikrpatrick: Kétféle zsarnokság – tradicionális, ami eltűri az egyenlőtlenségeket – ismerős az embereknek ezért elviselhetőbb; a forradalmi, ami ellenséges gyártja az egyenlőtlenséget és elviselhetetlen, mert új
- D. a 70-es 80-as évek internacionalista folyamatait (WTO, GATT) pozitív fejleményeknek tartja. Szociológusként érzéketlen és vak a növekvő észak-dél konfliktusok és a globalizáció okozta környezeti katasztrófa felismerésére.

Ipari társadalom és osztályharc,
krízis az 1970-es években

- A modernitások története a növekvő ellátmányok története
- Erasmus: „Manapság a tulajdonszerzési düh olyan csúcspontra ért, hogy semmi sincs a természet birodalmában, sem szent sem profán, amelyből ne lehetne profitot kisajtolni.”
- Az 1950-es évek soha nem látott gazdasági növekedése. A növekedéssel a különbségek előbb növekedtek majd elméletileg csökkenni fognak (?) A polgári jogok terjedése kell ehhez.
- Raymond Aron a növekedést a modern társadalmak alapvető jellegzetességének tekinti – a növekedés a technikai fejlődés következménye.
- Veszélyes gondolat – technokrácia a bürokrácia egyik változata

- A szocialista kísérlet kudarcát a szabad polgárság hiánya okozta – az ilyen hatalom kénytelen mindent maga megszervezni, jellemzi a dilettánsok, idealisták és kritizálók elleni konfliktus
- A gyakorlatban a gazdasági aktivitás nem érhető el a politikai elkötelezettség nélkül

Demokratikus osztályharc

- A modern konfliktus a mindenkire érvényes polgári jogok miatt van, szociális megosztottságon alapul. Függs a kulturális és történelmi tradícióktól. Politikai pártokon keresztül zajlik, a választások és a parlamentek biztosítják a modern konfliktusok forradalom-nélküliségét.
- Geiger: a tőke és a munka a modern korban szervezett/szerződéses viszonyba kerülnek, a közöttük megmaradó feszültség a munkaerőpiac legitim elve. „az osztályantagonizmus intézményesülése”
- AZ 1945 utáni európai modellben két nagy párt (ellátmányi és jogosultsági) harcolt a választásokon – nem igazi alternatívák
- Osztályharcból rivális szervezetek kartelljévé vált a folyamat, cél: a torta szétosztása

- Kenneth Arrow elmélete: A demokrácia gazdasági teóriája, a pártok (USA főleg) totális oportunizmusa – mint egy piacon működnek
- Ha a korporáció szövetkezik a bürokráciával, a rendszer elveszíti azon képességét, hogy forradalom nélkül változást tudjon hozni. Konszenzus lép a konfliktus helyébe, egyezkedés helyettesíti a vitát.
- Csak túlzásokkal lehet a megmaradó egyenlőtlenségekből politikai ügyet kreálni – sajtó!
- A konfliktusok alapkérdése a kicsit több vagy kicsit kevesebb a mindent vagy semmit helyett
- A régi osztálykeretek elvesztették korábbi jelentőségüket, a lakosság 70-90%-a ide tartozhat

1968, a krízis éve

- A kormányozhatóság, a demokrácia és a legitimitáció kérdése
- Egyetemek reformja, értelmiségi színezetű mozgalmak
- Az OECD társadalmak a netovább társadalmi – hiányérzet sokakban
- Reform az egyházakban, ökumenizmus, viták
- A büntetőjogban az újraszocializálás elvei jelentek meg – az egyének társadalmi erők produktumai, így személyesen nem lehet őket felelősségre vonni
- A személyes tekintély elveszítette jelentőségét

A szociáldemokrata konszenzus

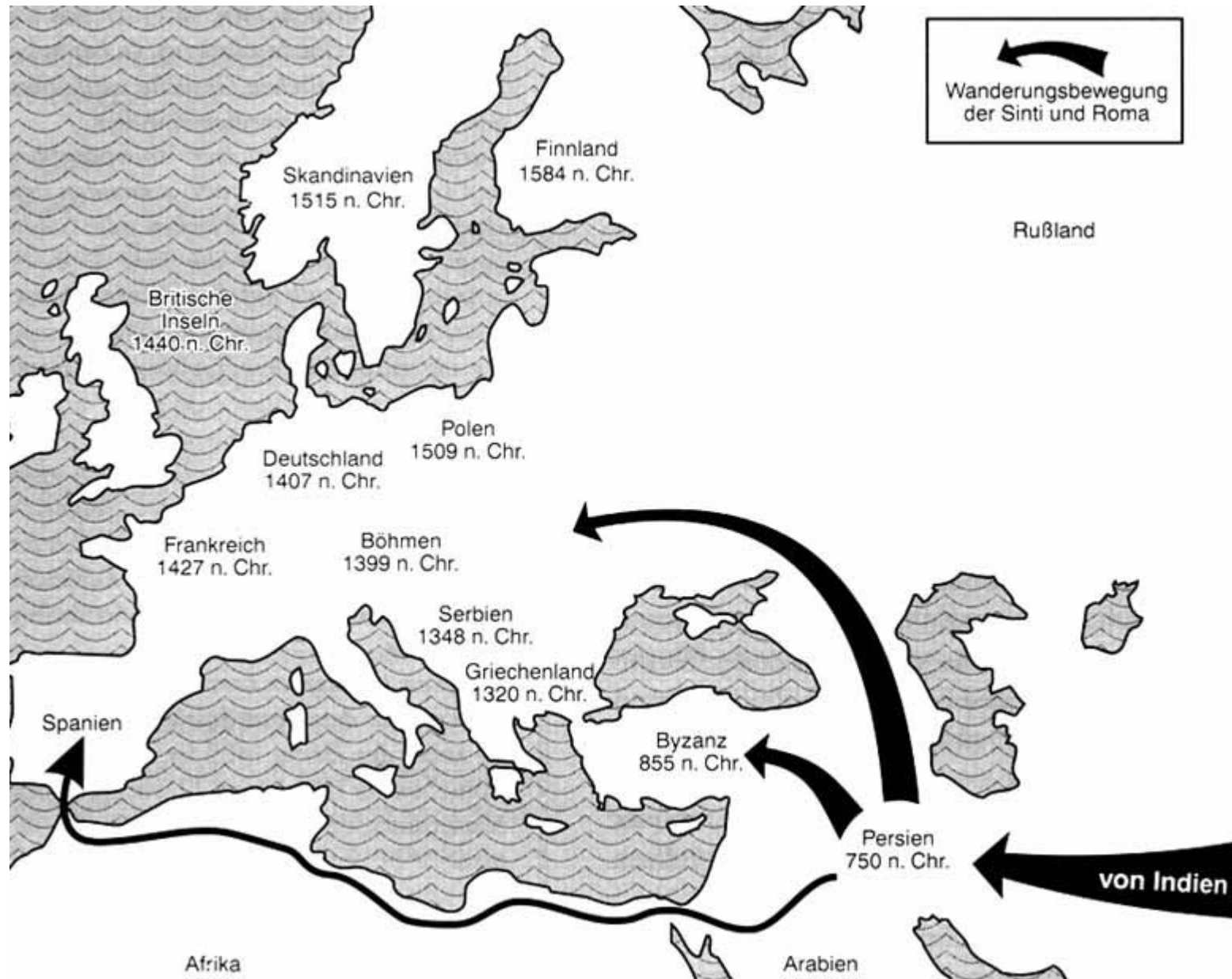
- Európában 1970 körül
- Többségi osztály ideológiája
- Erős, jóakarató kormányzás
- Korporatív és demokratikus rendszer
- Piacorientált gazdaság
- Átfogó szolidaritású társadalom
- Progresszív adózás
- Általános egyenlőség és liberalizmus
- Állandó egyensúlykeresés jellemzi, ezért olyan vonzó, de sebezhető is

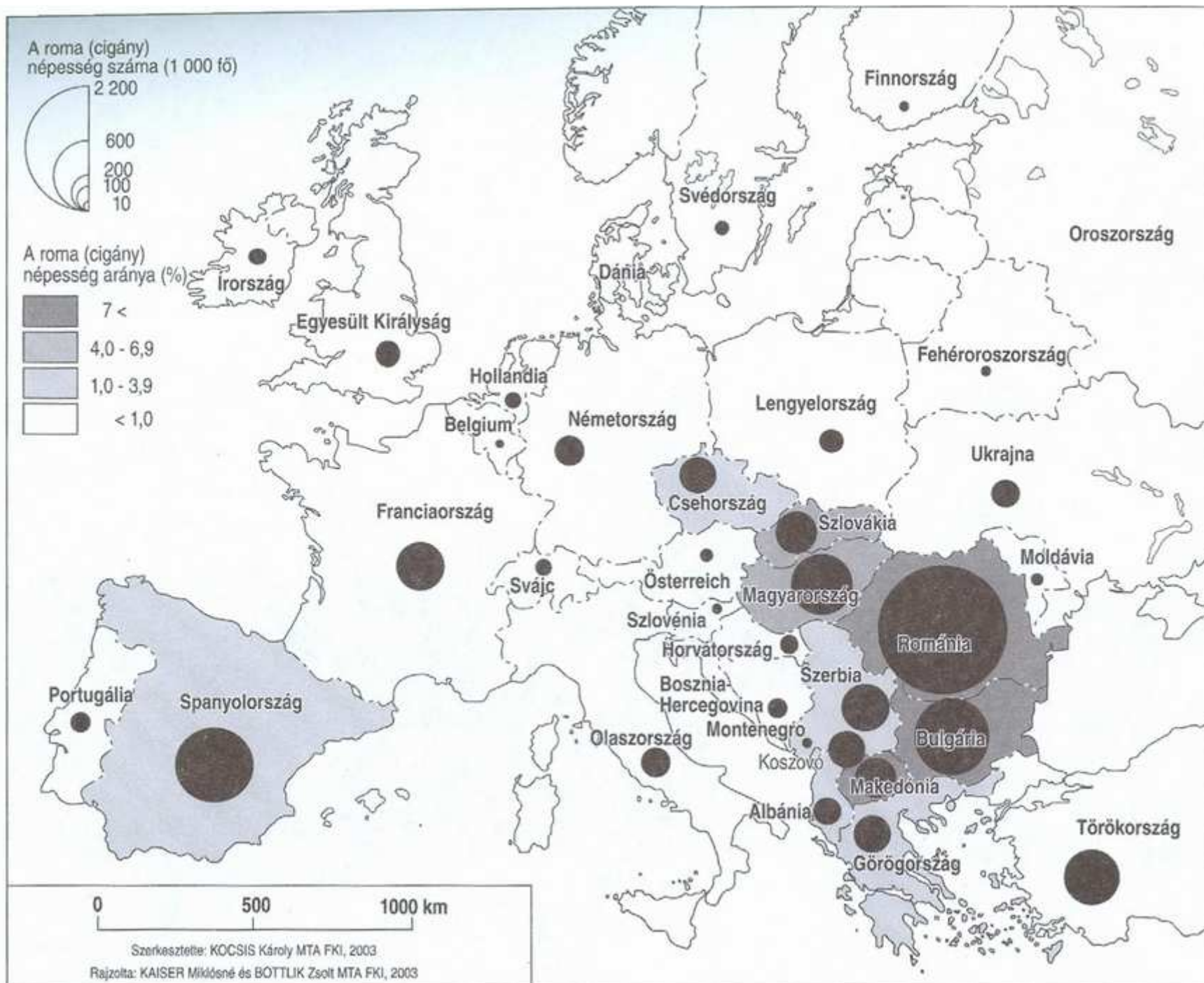
Krízis a 70-es években

- A stabil világrend összeomlása az évtizedben

Napjaink jellemző kulturális konfliktusai Európában

Társadalmi konfliktusok Magyarországon – cigánykérdés

A európai roma (cigány) elterjedés

- Franciaország (200E) 1990 Besson-törvény
- Németország – szinti-kérdés
- Nagy-Britannia – nomád cigányok problémái

- A természeti és társadalmi környezet kiélésére irányuló peripatetikus megélhetési mód
- Beillesztési kísérletek (felvilágosult abszolútizmus – centralizált, voluntarista, jogállamok – humanista)
- Közbiztonsági fenyegetés – kriminálprevenció
- Alacsonyabb szociális és egészségügyi mutatók, iskoláztatást alulértékelő és a többségi társadalmak intézményeivel való együttműködést elutasító hagyományrendszer, magatartászavaros gyerekek
- Vagyon elleni cselekvések nagy száma (Németo. – napközbeni lakásbetörések)
- 17. század – cigánykérdés megjelenése
- 1848-ig a Helytartótanács megtorló rendeletei
- 1893 – 275.000 cigány lakos (Erdély, Hajdú, Bihar, Szabolcs, Heves, Baranya, Nógrád)
- 12% nomád, 34% putriban lakik; 10% muzsikus; 70% gyerek nem jár iskolába
- 1900-ra a gyári tömegcikk-ipar feleslegessé tette a cigány háziipari termékeket

- 1945 után az iparosítás veszteségei (minimális iskolázottság, az ipari munkaritmushoz szükséges fegyelmezettség hiánya, szakmai ismeretek hiánya)
- 1956 után munkaerő-gazdálkodási, demográfiai, szociális, kulturális megfontolások
- MSZMP PB 1961. évi tavaszi határozata a cigányság helyzetének megjavításáról, munkába állításáról, átneveléséről: ipari centrumokba irányítás, városiasodás, egészségügy, oktatás, egységesedés
- 1971 Kemény István kutatásai – 300.000 lakos, Szabolcs-Szatmár, Borsod, Baranya és Somogy, kisközségi lakosok, 60% telepeken lakik, 80% magyar anyanyelvű, 8% román anyanyelvű, 5 fő/család, -10 év átlagéletkor, alkoholisták, rokkantak, állami gondozottak, és szociális segélyre szorulóknak, koraszülöttek, sérült gyermekek aránya magas, rendszertelen iskolába járás, széleskörű analfabétizmus
- Kevesek a második gazdaságban
- Civilizációs szakadék miatt a többségi magyar lakókörnyezetbe telepítés nem volt sikeres

- 1989 körül: kialakuló fogyasztói társadalmi csírák, munkanélküliség, pauperizáció, gettósodás a városokban, re-marginalizáció
- Az iskolázottságban az érettségiig már nem jutnak el, 1985-től nő a szakadék a többségi társadalomhoz képest
- Átlagos munkanélküliségük 60% (80%)
- Hatástalan átképzési projektek, közmunkaprogramjaik hosszú távon működésképtelenek
- Pozitív demográfiai anomáliák: a halmozott hátrányok mennyiségileg és minőségileg bővített újratermelése
- 2015: 750 000 a magyarországi lakosság 8%-a
- +10.000/év - identitásváltás?
- 2050: 900 000 (!40%! gyermek)

- 1990-től politikai tényezővé válnak: vezetők, szervezetek, nyilvánosság
- Kiforratlan politikai és média-elitek – esélytelen a hosszú távú tervezésre, hiányoznak az elit eszmei, politikai és személyi kristályosodási pontjai
- Nagyobb politikai szervezetek csatlós állományai
- „Egyes tagjai radikális polgárjogi harcosként lépnek fel, a differenciálatlan "mátság" fogalmával és kettős mércékkel operálva, önmagukat szellemi gettóba zárva ellenségként utasítják el a többségi társadalom egészét” (Póczik, 1997)
- Nemzettaadó, libertariánus ideológiák:
 - a cigányok az elmaradott magyar nemzeti ideológia áldozatai
 - Amerikai mintára polgárjogi küzdelmet
 - Pozitív diszkriminációt
 - Rászorultsági alapon segíteni, akár a törvényekkel szemben is
 - Előbb felemelni, majd középréteget teremteni
- Az előítéletes magatartás látszatát is büntető törvénykezés időlegesen rejtőzködővé teheti a diszkriminatív megnyilvánulásokat, de nem változtatja meg a mögöttük húzódó attitűdöket...

- Keresztény-szociális nemzeti gondolkodás
 - A kisebbség csoportos és főleg egyéni felelőssége
 - A támogatást az egyén teljesítményétől, alkalmazkodásától teszik függővé
 - Előbb a középosztály kialakítása, majd ez felemeli az alsóbbakat
 - A kisebbség alkalmazkodása elvárható, a nem alkalmazkodók felé akár a kirekesztést is megvillantja
 - A "pozitív diszkrimináció" lényeges hátránya, hogy nem a kisebbség egészét, hanem annak már többé-kevésbé szaturált rétegeit támogatja, így a kisebbség hátrányos részének helyzete stagnál vagy akár romolhat.
- Egy teljesítményelvű társadalomban a szociális igazságosság nem szakítható el az egyéni és teljesítmények mérlegelésétől, de a szociálisan leszakadók jóléti, oktatási, munkaerő-politikai szinten tartása, és ezzel a mobilizáció kapuinak nyitva tartása elengedhetetlen
- A kisebbségi önkormányzatok nem képesek szakmai háttérrel teremteni – terméketlen politikai csaták
- A demográfiai inverz helyzetek miatt regionális és kistérségi konfliktusok

- Szükséges a cigányság politikailag korrekt számbavétele, az identitás alakulásának vizsgálata, a felelősségteljes családtervezés támogatása, a rétegződés és az asszimiláció kutatása; 10 év alatt hivatalosan 120 Md költségvetési támogatás
- Kemény István integrációs javaslatai:
 - fiatalok 18 éves korig történő kötelező középfokú oktatása,
 - a 18 év alatti munkanélküli fiatalok kötelező nyilvántartása,
 - a közhasznú munka és a képzési programok összehangolása,
 - a minimálbérnél alacsonyabb fizetések átmeneti engedélyezése,
 - a bérjárulékok elengedése,
 - a támogató intézkedéseknek a regionális fejlesztési programokkal és országos projektekkel (útépítés, katasztrófavédelem) való összekapcsolása
- Az iskolai munka nehezítése - az iskola és a többségi szülő általában nem a romák etnikai minőségét, hanem az iskolai munkát hátráltató magatartását utasítja el. Beilleszkedési zavarok az etnokulturális viselkedésmintákban rejlő tényezők miatt.

- A megfelelő pedagógiai háttérű, nyelvileg-kulturálisan önkéntesen elkülönülő nemzetiségi oktatás mint megoldás
- A nyilvános térbe való beengedés problémája: azok számára nyitottak, akik ezek szabályainak, szokványainak eleget tesznek. A diszkrimináció tilalmának elve nem védi azokat, akik e követelményeket nem tudják, nem akarják betartani, mivel ezzel az adott közösségi tér működését veszélyeztetik.

- A helyi önkormányzatok rendszerében az erős érdekérvényesítési képességű csoportok szembekerülnek a gondoskodásra szorulókkal.
- Az állam a gondoskodás terheit rájuk hárítja, de költségeit nem biztosítja, ezért szabadulni igyekeznek szaporodó szegényeiktől.
- A szegény romák és más deklasszált csoportok a fogyó népességű aprófalvakba kényszerülnek, majd ennek hátrányait felismerve kezdenek visszaáramlani a városokba.
- A területi etnikai koncentrációnak előnye lenne, hogy koncentrált és komplex problémakezelésre nyújt lehetőséget az ágazati területeken.

- A romák halmozott hátrányai inkább közösségeik történelmi elmaradottságából, megélhetési kultúrájuk "különutas", periférikus jellegéből adódnak, nem pedig a diszkriminációból
- Az előítéletesség és szegregálódás (!) esetükben nem primer, hanem szekunder, okozati jelenség
- A többségi népesség tudatformálása csak akkor eredményes, ha együttjár a cigányság társadalompedagógiájával, a modern viszonyokhoz való alkalmazkodásával
- A korlátlan identitásválasztás és -változtatás lehetősége miatt gyakran nem tudható, valóban kisebbségi jogsérelemről van-e szó vagy manipulációról.
- A jogvédelem és pótlólagos esélyteremtés nem jelentheti a többségi társadalom jogainak, esélyeinek csorbítását, ha e jogok gyakorlása a kisebbség jogait nem korlátozza

- A jogvédelem nem alacsonyodhat le a vérvádak mintájára rasszizmus-vádakat koholó politikai manipuláció szintjére, ezért meg kellene teremteni a kisebbségi jogvédelemmel foglalkozók etikai kódexét
 - Etika az etika és erkölcs nélküli Magyar Köztársaságban???
- Határokon átlépő - össznemzeti kisebbségpolitikai célrendszer kialakítása
 - December 5. után???

- Az esélyegyenlőség megteremtése nem történhet a jogegyenlőség terhére
- Elsődlegesen a joghátrány kezelését kell megteremteni
- Az antidiszkriminációs szabályozás semmiképpen sem korlátozódhat etnikai vonatkozásokra, a többségi társadalom más hátrányos csoportjainak hatékony védelme, támogatása sem megoldott

Romák és bűnüldözés

- 1971-től 1988-ig külön statisztika készült a cigány elkövetőkről
- A cigányok elkövetési módjainak vannak bizonyos minőségi és mennyiségi jellegzetességei (vagyon elleni és erőszakos bűncselekmények - zsebtolvajlás, besurranásos lopás, kisstílű rablások, lakás- és üzletbetörések, autófeltörés, gyermekek kifosztása, markecolás)
- A cigány bűnelkövetők többnyire (70-80%) egy kriminális szubkultúrából kerülnek ki (visszaesők rendkívül magas aránya)
- Családi szervezettség, a női, gyermek- és fiatalkorú elkövetők emelkedő aránya
- A börtönnépességben a romák aránya 40-60%, a fiatalkorú szabadságvesztésre elítéltek aránya 60-70%

Miért sértenek normát a romák?

- Historikus elmélet:
 - Ok: alacsony társadalmi származással összefüggő, kultúrgenetikusan öröklődő viselkedésformák és atavizmusok hosszú, történelmi időben változatlan fennmaradása, történelmi megkésettség, megrekedés, a kulturális kompatibilitás, a civilizációs integrálhatóság hiánya és a társadalom hiányos integrációs kapacitásai
 - Megoldás: történelmi zsákutcák felszámolására alkalmas politikai szerkezetek kialakítása (önkormányzatiság, autonómia, stb.)
 - Előnye, hogy a modern történettudomány egészére jellemzően, erősen strukturalista beállítottságú, képes hosszú időtávlatokban gondolkodni

- Intencionalista szociológiai elméletek:
 - A többségi társadalom részéről tudatos kirekesztést, apartheidet, diszkriminációt, szélsőséges változataiban kisebbségellenes, fajgyűlölő összeesküvést feltételez
 - A kirekesztés érdekösszefüggéseire irányul, a megoldást a (gyakran militáns) polgárjogi munkában, a kirekesztés felmutatásában, megakadályozásában, a kirekesztők megbüntetésében látja.
 - A strukturális hátrányokat diszkriminációnak láttatja, a konfliktusokat a konszenzusus megoldások felől inkább a konfrontáció irányába tereli.
 - Az aktív polgárjogi munkával való összefonódása miatt túlságosan politika- és média-érzékeny, ennek következtében hajlik a leegyszerűsítésekre
 - Napjainkban világszerte túlhaladottak, atavisztikusak

- **Strukturalista felfogás:**

- a kirekesztődés okai, egyes kisebbségi csoportok örökletes és strukturális társadalmi hátrányai, ezek újratermelődése, a többségi társadalom szocializációjában rögzült, asszociációs sorokban előprogramozott előítéletesség és elforduló magatartás, szelektív észlelés
- Megoldások: a diszkriminatív minták társadalompedagógiával, intézményi reformmal történő leépítése, a társadalom nyitottabbá tétele, a kisebbségek önszerveződése
- Előnyük, hogy széles értelmezési keretük számos részelmélet beépítését teszi lehetővé.
- Az USA-ba irányuló sok évtizedes immigráció tapasztalatainak generalizálására épülő kulturális-konfliktus-elméletek rámutatnak az alulprivilegizált rétegek hiányos integrációjára, szocializációjára, alulképzettségére és alulfoglalkoztatottságára. E rétegek tagjai a törvény áthágásával igyekeznek áthidalni a saját szegényes létmódjuk és a többség viszonyai között húzódó szakadékot, birtokba venni a középosztály szimbolikus és anyagi javait.

Póczik Szilveszter börtön-kutatásai

- Magyar, transz-etnikus és cigány férfiak vizsgálata
- A romák és TE-k fiatalabbak
- Szociális és iskolai végzettségbeni lejtő a cigányok felé
- Börtönre hajlamosító tényezők bűnöző (családi minták, állami gondozás, javítóintézet, fiatalok börtöne) erősebbek a cigányoknál
- A cigányok korábban követik el első bűntettüket – baráti kör
- Dominálnak a primitív és erőszakos vagyon elleni cselekmények és a csoportos elkövetés a cigányoknál
- A többszörösen büntettek aránya a cigány és a TE csoportban meghaladja a magyar mutató kétszeresét

- A cigány és TE elítéltek több jogtalanságról számolnak be, rosszabb állapotban vannak – kábítószerélvezés, alkohol a börtönben
- A magyarok többsége nyitott a cigányok felé, míg a cigányok többsége elutasító a magyarokkal szemben
- Az asszimilálódó cigányok szociális tekintetben inkább a magyarokhoz állnak közel, devianciák, bűnözési jellegzetességek tekintetében inkább a cigányokhoz

Hazai területfejlesztési konfliktusok

A különböző területfejlesztési szereplők és céljaik

A kormányzat

- A belső társadalmi és politikai stabilitás megőrzése, fenntartása és megteremtése
- Az állami versenyképesség, gazdasági-politikai-katonai erő növelése, a nemzetközi viszonyok közötti helytállás biztosítása
- Eszközei: jogi szabályozás, költségvetési politika, támogatási rendszerek, preferenciák, ágazati politikák, quango-k kialakítása

Önkormányzatok

- Helyi gazdasági és helyi politikai érdekek szerint érdekelt a térség gazdasági erejének növelésében
- Piacgazdasági viszonyok között a települése, térség gazdasági versenyképességének növelésében, munkahelyek teremtésében
- A közszolgáltatások biztosítása, megteremtése
- A helyi politika legitimációjának erősítése
- Más hasonló szervezetekkel való együttműködésben a befolyás erősítése, egyes helyi érdekcsoportok igényeinek kielégítése
- Eszközei: Épületek, terület, tervengedélyezési hatalom, büntetési lehetőségek, kedvezmények adása, korlátozott pénzügyi lehetőségek, politikai lobby a központ felé, intézmények, beágyazottság

Versenyszféra

- Profit szerzése
- Kockázat minimalizálása
- Pótlólagos tőke biztosítása
- „jó ügyfeleket” szerezni
- Innovációkat várnak a kooperációtól
- A helyi politikával való kapcsolattartás egyik dimenziója a területfejlesztés
- Eszközei: Jelentős erőforrások, szaktudás, menedzsmentképessegek, szponzori szerepkör, tanácsadó

Önkéntes szféra

- Pénz, támogatás a működésükhöz (szociális, egészségügyi, oktatási-kulturális célok)
- Sajátos kisebbségi ideológiák, elképzelések érvényesítése
- Eszközeik: Tagok támogatása, pénzügyi támogatás, adományok, tagdíjak, önkéntes munka, propagandaeszközök

Szakmai szervezetek, kamarák

- Szakmai, ágazati, közösségi érdekek képviselete
- Eszközeik: véleménynyilvánítás, tanácsadás, szervezése, részvétel átképzési programokban, programok menedzsmentje, tanácsadói szolgáltatások

EU szervezetek

- Szupranacionális, birodalmi érdekek megjelenítése
- Bürokratikus hatalom biztosítása
- Átlagszemlélet érvényesítése
- Eszközeik: Hatalmas anyagi erőforrások, kifinomult technokrácia, kapcsolatrendszer, infrastruktúra- és gazdaságfejlesztés

Harmonikus területrendszer

- Olyan területrendszer, melyben az egyes alrendszerek (természeti, társadalmi, gazdasági) kapcsolata harmonikus, azaz a kapcsolatok, kölcsönhatások konfliktusszegények.
- Egy-egy ágazati szakpolitika az alrendszerek egy-egy szegmensének hatékony működését próbálja megvalósítani, ám ezek térbeli együttesét a területfejlesztési politika igyekszik harmonizálni: a harmonikus területrendszerek kialakítása (országban, régióban) a területfejlesztési politika legfőbb célja, mely a különböző konfliktusok (pl. környezetszennyezés, munkanélküliség) feloldása és megelőzése révén valósulhat meg.
- A különböző térségek egymásba illeszkedése igényli a területrendszerek harmonikus egymásba illeszkedését.

Egy klasszikus konfliktus: Bős-Nagymaros

- 1977 Magyar-Csehszlovák szerződés
- 1983 Az MTA halasztó véleménye
- 1984 A Duna Kör megalakulása (szamizdatok, alternatív Nobel-díj)
- 1986 Ausztria a finanszírozásban (MNB és Creditanstalt)
- 1988 Duna Konferencia
- 1989 Hardi-jelentés, C variáns
- 1990 magyar rendszerváltás, a szlovák kormány tárgyal tovább
- 2,65 Md schilling kártérítés az osztrákoknak
- 1992 A Duna elterelése, londoni jegyzőkönyv
- 1997 Ítélet Hágában

Szalmaerőmű Szerencsen

- 50 MW teljesítmény, 36 Mrd Ft, biomassza hasznosítás
- Hujber Ottó (MSZP) BHD Hőerőmű Zrt.
- Japán társbefektetők
- Világörökségi helyszín, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
- Kilépés a világörökségből?
- Borvidék, Tokaji Történelmi Borvidék Világörökségi Egyesület
- 130 munkahely, 3 Md Ft éves bevétel a beszállítóknak